

18.12.2014

PIENYRITYSTEN MAKSUPERUSTEINEN ARVONLISÄVEROTUS

Tässä muistiossa arvioidaan pienyritysten suoriteperusteisesta maksuperusteiseen arvonlisäverotukseen siirtymisen tarvetta, oikeudellista perustaa, maksuperusteisen arvonlisäverotuksen eri toteuttamismalleja sekä järjestelmän taloudellisia ja hallinnollisia vaikutuksia. Lisäksi muistiossa esitetään malli, jolla maksuperusteinen arvonlisäverotus olisi perusteltua toteuttaa, mikäli menettely halutaan ottaa käyttöön.

1. Selvityksen tausta

1.1. Yritysten välillä sovittavien maksuaikojen pidentyminen

Suomen Yrittäjien, Elinkeinoelämän Keskusliitto EK:n, Finnvera Oyj:n, Suomen Pankin, Finanssialan Keskusliiton, Intrum Justitian sekä työ- ja elinkeinoministeriön tekemien viimeaikaisten tutkimusten ja selvitysten mukaan yritysten välillä sovituissa maksuajoissa on tapahtunut pidentymistä.

Suomen Yrittäjien edellä mainittujen tutkimusten pohjalta tekemän yhteenvedon mukaan pk-yrityksistä 44 prosenttia on sopinut yli 30 päivän maksuajasta. Yli 30 päivän maksuajoista sopineista yrityksistä vajaa viidennes on tehnyt sopimuksen, jonka mukainen maksuaika oli 60 päivää ja hieman yli kolmannes sopimuksen, jonka maksuaika ylitti 60 päivää.

Suomen Yrittäjien yhteenvedon mukaan yli 30 päivän maksuajoista sovitettiin eniten teollisuudessa (67 prosenttia teollisuusyrityksistä), sen jälkeen kaupassa (46 prosenttia), rakentamisessa (46 prosenttia) ja palvelualoilla (40 prosenttia). Yli 30 päivän pituisista maksuajoista sopimuksen tehneitä yrityksiä oli enemmän henkilömäärältään hieman suuremmissa kuin kaikkein pienimmissä yrityksissä; esimerkiksi 50-250 henkilöä työllistävissä yrityksissä tällaisia vastaajia oli 60 prosenttia, 20-49 henkilön yrityksissä 61 prosenttia, 10-19 henkilön yrityksissä 54 prosenttia, 5-9 henkilön yrityksissä 49 prosenttia ja alle 5 henkilön yrityksissä 37 prosenttia.

Maksuaikojen pidentyminen heikentää erityisesti pienyritysten toimintaedellytyksiä ja vaikeuttaa näiden yritysten rahoitustilannetta. Pienyritys voi muun muassa joutua maksamaan laskusta suoritettavan arvonlisäveron ennen kuin se saa maksun asiakkaalta. Pidentyneitä maksuaikoja esiintyy eri-

tyisesti varsinkin keskisuurten yritysten ollessa velkojina. Valtaosa tapauksista, joissa yritys joutuu hyväksymään sopimuskumppaniltaan pitkän maksuajan sisältävän sopimusehdon, liittyy tilanteisiin, joissa velallinen on selvästi velkojaa suurempi toimija.

Sovittavien maksuaikojen pidentyminen johtuu yleisestä taloudellisesta taantumasta. Myös rahoituslaitosten luotonantopolitiikka on kiristynyt. Koska yrityksille myönnettävä lainarahoitus on kallista, saattavat isommat yritykset käyttää pidentyneitä maksuaikoja keinona rahoittaa omaa toimintaansa sopimuskumppanina toimivan pienyrityksen kustannuksella. Lisäksi asiaan vaikuttavat ulkomailla käytetyt pitkät maksuaikaehdot, jotka ketjuuntuessaan näkyvät myös kotimaisten yritysten välisissä kaupoissa.

Suomen Yrittäjät on ehdottanut, että vuotuiselta liikevaihdoltaan alle 500 000 euron yrityksille annettaisiin halutessaan mahdollisuus siirtyä maksuperusteiseen arvonlisäveron tilitykseen ja raportointiin. Maksuperusteista arvonlisäverotusta sovellettaessa yritys suorittaisi veron myynnistään vasta siinä vaiheessa, kun se saa asiakkaalta maksun suorituksestaan.

1.2. Hallitusohjelma

Pääministeri Alexander Stubbin hallituksen ohjelman mukaan valtiovarainministeriö laatii syksyn 2014 aikana selvityksen maksuperusteiseen arvonlisäveroon siirtymisestä pienten yritysten osalta. Tämä muistio perustuu mainittuun hallituksen ohjelman kirjaukseen.

1.3. Muistion tausta-aineisto

Tämän muistion pohjana on käytetty erilaisia tutkimuksia, selvityksiä ja tietoja, jotka liittyvät pienyritysten pidentyneisiin maksuaikoihin sekä maksuperusteiseen arvonlisäverotukseen. Valtiovarainministeriön käytössä on ollut seuraava aineisto:

- Suomen Yrittäjien ehdotus valtiovarainministeriölle maksuperusteisen arvonlisäveron kohdistamismahdollisuudesta pienille yrityksille (syyskuu 2014)
- Suomen Yrittäjien ehdotus oikeusministeriölle maksuehtolain muuttamisesta (15.10.2013)
- Lakialoite (LA 64/2913 vp.) kaupallisten sopimusten maksuehdoista annetun lain muuttamisesta
- Oikeusministeriön muistio ”Yritysten väliset pitkät maksuajat” (15.4.2014), muistion johdosta annetut lausunnot sekä sen taustalla olevat kyselyt ja tutkimukset
- Verohallinnon aineistoa (kausiveroaineisto ja tietoa verojäämistä)
- Tilastokeskuksen yritysrekisteri
- EU-maita koskevaa aineistoa (IBFD-tietokanta ja vero-osaston jäsenmaille osoittama kysely).

2. Muita vireillä olevia hankkeita ja selvityksiä

2.1.1. Kirjanpitolainsäädännön uudistamishanke / Työ- ja elinkeinoministeriön asettama työryhmä

Työ- ja elinkeinoministeriön elokuussa 2013 asettama työryhmä valmistelee kirjanpitolain ja siihen liittyvän muun lainsäädännön muutostarpeita. Työryhmä on laatinut ehdottamistaan kirjanpitolain muutoksista mietinnön lokakuussa 2014.

Työryhmä esittää kirjanpitolakiin muun muassa pienyrityksen ja mikroyrityksen määritelmiä ja kriteereitä. Esimerkiksi mikroyritys olisi kirjanpitovelvollinen, jossa ylittyisi enintään yksi seuraavista kolmesta raja-arvosta tilinpäätöspäivänä: 1) taseen loppusumma 350 000 euroa; 2) liikevaihto 700 000 euroa; 3) tilikauden aikana palveluksessa keskimäärin 10 henkilöä.

Työryhmä ehdottaa muun muassa maksuperusteisen tilinpäätöksen laatimismahdollisuutta yhdistys- ja säätiömuotoisille mikroyrityksille sekä maksuperusteisuuden ulottamista luonnollisten henkilöiden osalta ammatinharjoittajien lisäksi liikkeenharjoittajiin.

2.1.2. Lakialoite ja Suomen Yrittäjien ehdotus maksuehtolain muuttamiseksi / Oikeusministeriön selvitys

Suomen Yrittäjät on tehnyt oikeusministeriölle 15.3.2014 ehdotuksen maksuehtolain (laki kaupallisten sopimusten maksuehdoista 30/2013) muuttamisesta siten, että maksuajan sallituksi enimmäiskestoksi kaupallisissa sopimuksissa säädettäisiin 30 päivää. Maksuehtolain muuttamista on ehdotettu myös kansanedustaja Outi Mäkelän /kok ym. lakialoitteessa LA 64/2013 vp.

Oikeusministeriö on selvittänyt yritysten välisten maksuehtojen nykykäytäntöä yhteistyössä Suomen Yrittäjien ja Elinkeinoelämän Keskusliitto EK ry:n kanssa. Oikeusministeriö on laatinut asiasta muistion 15.5.2014. Asiaa koskeva hallituksen esitys on tarkoitus valmistella siten, että se voidaan saattaa viimeistään seuraavan kevään 2015 eduskuntavaaleissa valittavan eduskunnan käsiteltäväksi.

3. Nykytila

3.1. Kansallinen lainsäädäntö

Arvonlisäverolain (1501/1993) 1 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan arvonlisäveroa suoritetaan valtiolle liiketoiminnan muodossa tapahtuvasta tavaran ja palvelun myynnistä.

Lain 15 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan velvollisuus suorittaa vero 1 §:ssä tarkoitettusta myynnistä syntyy, kun myyty tavara on toimitettu tai palvelu suoritettu.

Lain 135 §:n mukaan myynnistä suoritettava vero kohdistetaan sille kalenterikuukaudelle, jonka aikana veron suorittamisvelvollisuus on 15 ja 16 §:n mukaan syntynyt.

Lain 136 §:n 1 momentin mukaan tilikauden aikana tilikaudelle 135 §:n mukaan kuuluva vero saadaan 15 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetuissa tilanteissa kohdistaa sille kalenterikuukaudelle, jonka aikana ostajaa on toimitetusta tavarasta tai suoritetusta palvelusta veloitettu. Jos veloitusta ei käytetä, vero saadaan kohdistaa sille kalenterikuukaudelle, jonka aikana myyntihinta tai sen osa on kertynyt. Saman pykälän 2 momentin mukaan tilikauden päättyessä veloittamatta tai, jos veloitusta ei käytetä, kertymättä olevista 1 momentissa tarkoitetuista myyntihinnoista suoritettava vero kohdistetaan tilikauden viimeiselle kalenterikuukaudelle. Verovelvollisuuden päättyessä vero kohdistetaan toiminnan viimeiselle kalenterikuukaudelle.

Lain 137 §:n 1 momentin mukaan verovelvollinen, johon ei sovelleta kirjanpitolakia tai jolla on kirjanpitolain mukaan oikeus laatia maksuperusteinen tilinpäätös, saa kohdistaa myynnistä suoritettavan veron 15 §:n 1 momentin 1 kohdassa mainituissa tilanteissa sille kalenterikuukaudelle, jonka aikana myyntihinta tai sen osa on kertynyt. Saman pykälän 2 momentin mukaan verovelvollisuuden päättyessä kertymättä olevista 1 momentissa tarkoitetuista myyntihinnoista suoritettava vero kohdistetaan toiminnan viimeiselle kalenterikuukaudelle.

Lain 141 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan edellä 10 luvussa tarkoitetut vähennykset kohdistetaan sille kalenterikuukaudelle, jonka aikana ostettu tavara tai palvelu on vastaanotettu.

Lain 142 §:n 1 momentin mukaan tilikauden aikana saadaan tilikaudelle 141 §:n 1 kohdan mukaan kuuluva vähennys kohdistaa sille kalenterikuukaudelle, jonka aikana vähennykseen oikeutettua on toimitetusta tavarasta tai suoritetusta palvelusta veloitettu. Jos veloitusta ei käytetä, vähennys saadaan kohdistaa sille kalenterikuukaudelle, jonka aikana ostohinta tai sen osa on maksettu. Saman pykälän 2 momentin mukaan tilikauden päättyessä veloittamatta tai, jos veloitusta ei käytetä, maksamatta olevista 1 momentissa tarkoitetuista ostoista vähennys kohdistetaan tilikauden viimeiselle kalenterikuukaudelle. Verovelvollisuuden päättyessä vähennys kohdistetaan toiminnan viimeiselle kalenterikuukaudelle.

Lain 143 §:n 1 momentin mukaan verovelvollinen, johon ei sovelleta kirjanpitolakia tai jolla on kirjanpitolain mukaan oikeus laatia maksuperusteinen tilinpäätös, saa kohdistaa vähennyksen 141 §:n 1 kohdassa tarkoitetuissa tilanteissa sille kalenterikuukaudelle, jonka aikana ostohinta tai sen osa on maksettu. Saman pykälän 2 momentin mukaan verovelvollisuuden päättyessä vähennys maksamatta olevista 1 momentissa tarkoitetuista ostoista kohdistetaan toiminnan viimeiselle kalenterikuukaudelle.

Arvonlisäverotuksessa veron suorittamisvelvollisuus perustuu pääsääntöisesti ns. suoriteperusteeseen. Suoriteperustetta sovellettaessa veron suorittamisvelvollisuus syntyy silloin, kun myyty tavara on toimitettu tai palvelu suoritettu. Merkitystä ei ole sillä, milloin asiakas suorittaa myyjälle maksun tältä ostamistaan hyödykkeistä. Suoriteperustetta on perusteltu tavoitteella

hyödyntää tuloverotuksessa ja kirjanpitolainsäädännössä käytettävää sääntelyä, minkä on katsottu lisäävän verotuksen ymmärrettävyyttä ja helpottavan sen hallinnoitavuutta (HE 96/90 liikevaihtoverolaiksi).

Verovelvollisilla on oikeus AVL 136 §:n nojalla poiketa suoriteperusteesta ja tilittää vero myynneistään tilikauden aikana laskutusperusteisesti. Laskutusperustetta sovellettaessa myynnistä suoritettava vero kohdistetaan sille kalenterikuukaudelle, jonka aikana ostajalle on annettu lasku tai tätä on muuten veloitettu. Jos veloitusta ei käytetä, vero voidaan tilikauden aikana suorittaa maksuperusteisesti eli silloin, kun myyjä saa maksun myymistään tavaroista tai palveluista. Tilikauden päättyessä yritysten on kuitenkin oikaistava kirjanpitonsa ja alv-laskelmansa suoriteperusteiseksi. Tämä tarkoittaa sitä, että jo toimitetuista tavaroista ja suoritetuista palveluista laskuttamatta olevat erät sekä ostajan vielä maksamatta olevat erät käsitellään tilikauden viimeisen kalenterikuukauden myynteinä.

Myös ostoista tehtävien vähennysten kohdistamiseen sovelletaan pääsääntönä suoriteperustetta. Vähennys tehdään siten normaalisti sen kalenterikuukauden aikana, kun hyödyke on vastaanotettu. Tilikauden aikana vähennys voidaan AVL 142 §:n nojalla kohdistaa laskutus- tai maksuperusteisesti. Tilikauden päättyessä myös ostot on oikaistava suoriteperusteisiksi ja veloittamatta tai maksamatta olevat vähennykset on kohdistettava tilikauden viimeiselle kalenterikuukaudelle.

Suoriteperusteen soveltaminen johtaa lähtökohtaisesti siihen, että myyjä suorittaa myynneistään veron ja ostaja tekee kyseiseltä myyjältä hankkimistaan hyödykkeistä vähennykset saman kalenterikuukauden aikana.

AVL 137 §:n nojalla verovelvolliset, joihin ei sovelleta kirjanpitolakia, kuten esimerkiksi alkutuotantoa harjoittavat luonnolliset henkilöt, sekä ne toimijat, joilla on kirjanpitolain mukaan oikeus laatia maksuperusteinen tilinpäätös eli ammatinharjoittajat, saavat edellä mainitusta poiketen soveltaa suoriteperusteen sijasta maksuperustetta jatkuvasti. He saavat tilittää veron jatkuvasti saamiensa maksujen mukaan eikä heidän tarvitse oikaista tilityksiään suoriteperusteiseksi tilikauden lopussa. Tällaiset toimijat voivat vastaavasti tehdä hankinnoistaan vähennykset maksuperusteisesti.

Ennakkomaksuihin sovelletaan sekä myyntien että ostojen osalta aina maksuperustetta.

3.2. Euroopan unionin lainsäädäntö

Yhteisestä arvonlisäverojärjestelmästä 28 päivänä marraskuuta 2006 annettun neuvoston direktiivin 2006/112/EY (jäljempänä direktiivi) mukaan myynneistä suoritetaan ja ostoista vähennetään verot pääsääntöisesti suoriteperusteisesti. Direktiivi mahdollistaa tietyin edellytyksin maksuperusteisen arvonlisäveron käyttöönottamisen saman verovelvollisen myyntien tai sekä myyntien että ostojen osalta.

Direktiivin 63 artiklan mukaan verotettava tapahtuma toteutuu ja verosaatava syntyy, kun tavara luovutetaan tai palvelu suoritetaan.

Direktiivin 66 artiklan ensimmäisen kohdan mukaan poiketen siitä, mitä 63, 64 ja 65 artiklassa säädetään, jäsenvaltiot voivat säätää, että verosaatava syntyy tiettyjen liiketoimien tai tiettyjen verovelvollisten luokkien osalta seuraavasti: a) viimeistään laskun laatimishetkellä; b) viimeistään maksun vastaanottamishetkellä; c) jos laskua ei laadita tai jos se laaditaan myöhässä, määrätyn ajan kuluessa, mutta viimeistään jäsenvaltioiden 222 artiklan toisen kohdan nojalla laskujen laatimiselle asettaman määräajan päättyessä tai, jos jäsenvaltio ei ole asettanut tällaista määräaikaa, määrätyn ajan kuluessa verotettavan tapahtuman toteutumishetkestä.

Direktiivin 66 artiklan toisen kohdan mukaan ensimmäisessä kohdassa säädettyä poikkeusta ei kuitenkaan sovelleta sellaisten palvelujen suorituksiin, joiden osalta asiakas maksaa arvonlisäveron 196 artiklan nojalla, eikä 67 artiklassa tarkoitettuihin tavaroiden luovutuksiin tai siirtoihin.

Direktiivin 167 artiklan mukaan vähennysoikeus syntyy, kun vähennyskelpoista veroa koskeva verosaatava syntyy.

Direktiivin 167 a artiklan ensimmäisen kohdan mukaan jäsenvaltiot voivat valinnaisen järjestelmän mukaisesti säätää, että verovelvollisen, jonka arvonlisäverosaatava syntyy yksinomaan 66 artiklan b alakohdan mukaisesti, vähennysoikeutta lykätään siihen asti, kunnes arvonlisävero tälle luovutetuista tavaroista tai suoritetuista palveluista on maksettu luovuttajalle tai suorittajalle.

Direktiivin 167 a artiklan toisen kohdan mukaan ensimmäisessä kohdassa tarkoitettua valinnaista järjestelmää soveltavien jäsenvaltioiden on asetettava verovelvollisille, jotka käyttävät järjestelmää niiden alueella, kynnysarvo, joka perustuu 288 artiklan mukaisesti laskettuun verovelvollisen vuotuisen liikevaihtoon. Tämä kynnysarvo voi olla enintään 500 000 euroa tai sen vasta-arvo kansallisena valuuttana. Jäsenvaltiot voivat nostaa tämän kynnysarvon enintään 2 000 000 euroon tai sen vasta-arvoon kansallisena valuuttana arvonlisäverokomiteaa kuultuaan. Jäsenvaltioilta, jotka ovat 31 päivänä joulukuuta 2012 soveltaneet kynnysarvoa, joka on korkeampi kuin 500 000 euroa tai sen vasta-arvo kansallisena valuuttana, ei kuitenkaan edellytetä arvonlisäverokomitean kuulemistä.

Direktiivin 167 a artiklan kolmannen kohdan mukaan jäsenvaltioiden on ilmoitettava arvonlisäverokomitealle ensimmäisen kohdan nojalla toteutetuista kansallisista lainsäädäntötoimenpiteistä.

Direktiivin 288 artiklan mukaan tässä jaksossa säädetyn järjestelmän soveltamisessa viitearvona käytettävä liikevaihto koostuu seuraavista arvonlisäverottomista arvoista:

- 1) tavaroiden luovutusten ja palvelujen suoritusten arvosta siltä osin kuin niitä on verotettava,
- 2) 110 ja 111 artiklan, 125 artiklan 1 kohdan, 127 artiklan sekä 128 artiklan 1 kohdan nojalla vapautettujen liiketoimien arvosta, joihin liittyy edeltävässä vaiheessa maksetun arvonlisäveron vähennysoikeus;

3) edellä 146–149 ja 151, 152 tai 153 artiklan nojalla vapautettujen liiketoimien arvosta;

4) kiinteistöjä koskevien liiketoimien, edellä 135 artiklan 1 kohdan b–g alakohdassa tarkoitettujen rahoitusliiketoimien ja vakuutuspalvelujen arvosta, jolleivät nämä liiketoimet ole luonteeltaan liitännäisiä.

Yrityksen suorittamia aineellisten tai aineettomien tuotantohyödykkeiden luovutuksia ei kuitenkaan oteta huomioon liikevaihtoa laskettaessa.

Direktiivin 273 artiklan ensimmäisen kohdan mukaan jäsenvaltiot voivat säätää muista arvonlisäveron kannon oikean toimittamisen varmistamiseksi ja petosten estämiseksi välttämättöminä pitämistään velvollisuuksista, ellei yhdenvertaisen kohtelun noudattamisesta verovelvollisten suorittamien jäsenvaltion sisäisten ja jäsenvaltioiden välisten liiketoimien välillä muuta johdu, ja jos nämä velvollisuudet eivät aiheuta rajanylitykseen liittyviä muodollisuuksia jäsenvaltioiden välisessä kaupassa.

3.3. Pienyritysten maksuperusteinen arvonlisäverotus jäsenvaltioissa

Useat EU:n jäsenvaltiot soveltavat pienyritysten maksuperusteista arvonlisäverotusta. Järjestelmä on otettu käyttöön muun muassa Alankomaissa, Belgiassa, Itävallassa, Luxemburgissa, Bulgariassa, Romaniassa, Espanjassa, Italiassa, Portugalissa, Maltalla, Irlannissa, UK:ssa, Saksassa, Puolassa, Latviassa ja Virossa. Järjestelmää ei ole otettu käyttöön Suomen lisäksi muun muassa Ranskassa, Tanskassa, Tsekin tasavallassa, Liettuassa, Ruotsissa, Kreikassa, Kroatiaassa, Slovakiaassa ja Unkarissa.

Jäsenvaltioiden välillä on eroja sen suhteen, minkä kokoisiin yrityksiin ja kuinka laajalti maksuperusteista arvonlisäveroa sovelletaan, miten tiettyjä tilanteita ja liiketoimia on rajattu järjestelmän ulkopuolelle ja mitä tarkempia edellytyksiä järjestelmän soveltamiselle on asetettu.

Pienyritysten maksuperusteisen arvonlisäveron soveltamisalaan kuuluvien yritysten enimmäisliikevaihto eli kynnysarvo vaihtelee. Esimerkiksi Irlannissa, Espanjassa, Italiassa ja Maltalla järjestelmää voivat soveltaa pienyritykset, joiden vuotuinen liikevaihto on enintään 2 miljoonaa euroa. Romania, Bulgaria, Saksa, Portugali ja Luxemburg soveltavat 500 000 euron vuotuisesta liikevaihtorajaa. Tätä alempia kynnysarvoja soveltavat muun muassa Itävalta, Kypros, Latvia ja Viro.

Osassa jäsenvaltioita, kuten Irlannissa ja Alankomaissa, maksuperusteinen arvonlisävero soveltuu vain verovelvollisen myynteihin. Osassa jäsenvaltioita maksuperusteinen järjestelmä koskee sekä saman verovelvollisen myyntejä että ostoja. Näitä jäsenvaltioita ovat esimerkiksi Bulgaria, Itävalta, Kypros, Latvia ja Puola. Lisäksi näissä jäsenvaltioissa, Itävaltaa lukuun ottamatta, sovelletaan maksuperusteista järjestelmää myyntiketjussa kahden eri verovelvollisen välillä.

Direktiivi mahdollistaa maksuperusteisen arvonlisäveron soveltamisalan rajaamisen siten, että järjestelmää ei sovelleta tiettyihin verovelvollisiin tai liiketoimiin. Joissakin maissa, kuten Portugalissa ja Romaniassa, järjestelmää ei sovelleta keskenään etuyhteydessä olevien verovelvollisten välisiin liiketoimiin. Joissakin jäsenmaissa maksuperusteiseen järjestelmään pääsyä

on rajoitettu siten, että menettelyä eivät saa soveltaa yritykset, joilla on arvonlisäverotukseen liittyviä ilmoitus- tai maksulaiminlyöntejä, verovelkaa taikka tuomioita arvonlisäverorikoksista tai –rikkomuksista. Tällaisia maita ovat esimerkiksi UK ja Portugali.

Osassa jäsenvaltioita on otettu käyttöön järjestelyjä, joilla pyritään varmistamaan, että maksuperusteisen arvonlisäveron soveltamisesta huolimatta myyntien arvonlisävero tulee tietyssä määräajassa asianmukaisesti suoritetuksi. Latviassa alv-rekisteröityjen verovelvollisten on maksettava vero joka tapauksessa viimeistään 6 kuukauden ja Portugalissa viimeistään 12 kuukauden sisällä laskun antamisesta. Italiassa myyjän on maksettava vero viimeistään 1 vuoden kuluessa myynnistä, saipa hän maksua asiakkaalta tai ei. Puolassa vero tulee suorittaa viimeistään 180 päivän kuluessa tavaroiden luovuttamisesta tai palvelujen suorittamisesta. Tämä koskee kuitenkin vain tapauksia, joissa hyödyke on myyty ei-verovelvolliselle ostajalle. Irlannissa veromenetyksiä pyritään estämään järjestelyllä, jossa ostajan tulee peruuttaa tekemänsä vähennys, mikäli hän ei ole suorittanut ostosta maksua myyjälle 6 kuukauden sisällä.

4. Maksuperusteisen arvonlisäveron toteuttamismalleja

4.1. Maksuperusteen soveltaminen pelkästään myynteihin

Arvonlisäverodirektiivin perusteella pienyritysten maksuperusteinen arvonlisäverotus voitaisiin ottaa käyttöön pelkästään yrityksen myynneistään suoritettavien verojen osalta. Tällaisessa epäsymmetrisessä mallissa yritys suorittaisi myynnin arvonlisäveron siltä kalenterikuukaudelta, kun ostaja suorittaa maksun. Sitä vastoin yrityksellä olisi tekemiensä ostojen osalta oikeus soveltaa joko suoriteperustetta eli tehdä vähennys siltä kalenterikuukaudelta, kun hankittu hyödyke on vastaanotettu, tai tilikauden aikana laskutusperustetta, jolloin vähennys tehtäisiin laskutuskuukaudelta.

Tällaisessa mallissa yritys voisi hyödyntää vähennykset heti kun hyödyke olisi vastaanotettu tai ostolasku saatu, mutta myyntien veron suorittamisajankohta lykkääntyisi siihen saakka, kun myyjä on saanut ostajalta maksun myymistään hyödykkeistä. Malli olisi edullinen kaikille pienyrityksille, jotka eivät saa myynnistään maksua toimitushetkellä tai jotka eivät harjoita pelkästään palautukseen oikeuttavaa myyntitoimintaa.

Pelkästään verovelvollisen myynteihin sovellettava maksuperusteinen malli olisi valtion verotulomenetyksen kannalta kalliimpi järjestelmä kuin symmetrisesti sovellettava maksuperusteinen malli. Verovelvollisen ostojen jättäminen maksuperusteen ulkopuolelle ei myöskään ole tarpeen esitetyn myynteihin liittyvän arvonlisäveron rahoitusongelman poistamiseksi.

Epäsymmetrinen maksuperusteinen malli ei olisi sopusoinnussa kirjanpitolainsäädännön mukaisen, tilinpäätöstä ja toimintakertomusta laadittaessa edellytettävän johdonmukaisuuden periaatteen kanssa. Malli saattaisi lisätä verovelvollisen tahattomia kirjanpidollisia virheitä ja kirjanpidosta aiheutuvia hallinnollisia kustannuksia, kun käytössä olisi myyntien ja ostojen osalta kaksi eri menettelyä. Malliin liittyy lisäksi riski siitä, että ostaja voi saada vähennyksen tai palautuksen ostostaan, vaikka jättää maksamatta myyjälle.

Väärinkäytösmahdollisuuksia voisi liittyä keskenään etuyhteydessä olevien osapuolten väliseen kauppaan.

4.2. Maksuperusteen soveltaminen saman verovelvollisen myynteihin ja ostoihin

Maksuperusteinen arvonlisävero voidaan direktiivin perusteella ottaa käyttöön myös siten, että sitä sovelletaan sekä saman verovelvollisen myynteihin että ostoihin. Myynnin arvonlisävero suoritettaisiin siltä kalenterikuukaudelta, kun myyjä saa ostajalta maksun. Myyjä tekisi vastaavasti vähennyksen omista hankinnoistaan siltä kalenterikuukaudelta, kun hän itse suorittaa ostoistaan maksun.

Tämä malli olisi saman verovelvollisen sisällä symmetrinen. Malli olisi lähtökohtaisesti kannattava pienyritykselle, joka ei saa maksua myynnistä toimitushetkellä ja jonka myynnit ovat ostoja suuremmat, sillä myynnistä suoritettavaa arvonlisäveroa siirtyisi eteenpäin enemmän kuin ostoista saatavia vähennyksiä/palautuksia. Sen sijaan yritykselle, joka saa maksun myynnistä jo toimitushetkellä tai jonka ostoihin sisältyvät arvonlisäverot ovat suuremmat kuin myynneistä suoritettavat arvonlisäverot, maksuperusteisen menettelyn soveltamisesta suoriteperusteisen menettelyn sijasta ei olisi hyötyä.

Symmetrinen malli helpottaa pienyritysten kassavirtaongelmaa mahdollistamalla myyntien arvonlisäverojen suorittamisen siltä kalenterikuukaudelta kun yritys saa myymästään hyödykkeestä maksun ostajalta. Symmetrinen malli on kirjanpitolainsäädännön edellyttämän johdonmukaisuuden periaatteen mukainen. Se olisi myös selkeämpi ja hallinnollisten kustannusten kannalta edullisempi kuin sekamuotoinen epäsymmetrinen malli.

4.3. Maksuperusteen soveltaminen kahden verovelvollisen välisiin liiketoimiin

Direktiivi mahdollistaa maksuperusteisen mallin toteuttamisen symmetrisenä myös myyntiketjussa kahden verovelvollisen välillä. Tällaisessa mallissa myyjä (ensimmäinen verovelvollinen) suorittaa myynnin veron vasta saatuaan maksun ostajalta (jälkimmäinen verovelvollinen), mutta samaan aikaan edellytetään, että myös ostaja voi vähentää tekemästään hankinnasta veron vasta suoritettuaan ostosta maksun myyjälle.

Ilman edellä mainittua ostajaan kohdistuvaa lisärajausta jälkimmäinen verovelvollinen voisi tehdä vähennyksen ostoistaan suorite- tai laskuperusteisesti, jolloin se saisi vähennyksen hyödykseen ennen kuin ensimmäinen verovelvollinen suorittaa myynnistään veron valtiolle. Joissakin jäsenvaltioissa, kuten UK:ssa ja Itävallassa, on esiintynyt väärinkäytöksiä ja pienimuotoisia petoksia tilanteissa, joissa maksuperusteista järjestelmää soveltava myyjä myy tuotteita ostajalle, joka ei sovelta maksuperusteista järjestelmää.

Mikäli ostaja ei maksukyvyttömyyden vuoksi suorita maksua myyjälle, syntyy myyjälle luottotappio. Nykyisten säännösten perusteella myyjä saa vähentää myynnin veron perusteesta verolliseen myyntiinsä liittyvän kauppahintasaatavan, joka kirjataan kirjanpidossa luottotappioksi. Luottotappi-

oksi ei kuitenkaan katsota mitä tahansa ostajan maksukyvyttömyystilannetta. Myynnin veron perusteen oikaisuun oikeuttavaksi luottotappioksi katsotaan esimerkiksi velallisen konkurssi, hakeutuminen saneerausmenettelyyn sekä tulokseton perintä ja siihen liittyvä tieto velallisen maksukyvyttömyydestä. Luottotappio ei velvoita ostajaa vastaavasti oikaisemaan tekemäänsä ostovähennystä.

Mallissa, jossa maksuperustetta sovellettaisiin myyntiketjussa myyjän myynteihin ja suoriteperustetta ostajan ostoihin, myyjää ei voitaisi ostajan maksukyvyttömyystilanteessa velvoittaa suorittamaan veroa, vaikka ostaja olisi oikeutettu vähennykseen. Lopputulos olisi näin ollen myyjän osalta sama kuin nykyisin myyjän luottotappiotilanteessa. Muissa tilanteissa voisi aiheutua väärinkäytöksiä erityisesti tapauksissa, joissa myyjä ja ostaja ovat keskenään etuyhteydessä. Niiden estämiseksi myyjä voitaisiin velvoittaa maksuperusteisen arvonlisäveron soveltamisesta huolimatta maksamaan vero viimeistään 6 tai 12 kuukauden sisällä tavaroiden toimittamisesta tai palvelujen suorittamisesta, ellei kyseessä ole luottotappio.

Myyntiketjussa symmetrinen maksuperusteinen malli voisi aiheuttaa huomattavia hallinnollisia kustannuksia ostajille, jotka soveltavat suoriteperustetta. Tästä saattaisi seurata se, etteivät yritykset hyväksyisi tällaista pienyritystä toimittajakseen.

4.4. Maksuperusteen soveltaminen tilikauden aikana

Yksi maksuperusteisen järjestelmän toteuttamismalli on vaihtoehto, jonka mukaan kaikille pienyrityksille sallittaisiin mahdollisuus soveltaa arvonlisäverotuksessa maksuperustetta tilikauden aikana jatkuvasti samaan tapaan kuin nykyisin voidaan arvonlisäverotuksessa soveltaa laskutusperustetta. Tässä mallissa yritykset joutuisivat tilikauden päättyessä oikaisemaan kirjanpitoinsa ja alv-laskelmansa suoriteperusteiseksi.

Tällainen malli ei poikkeaisi kirjanpitolainsäädännössä ja tuloverotuksessa pääsääntönä tilikauden aikana sovellettavasta suoriteperusteisesta järjestelmästä. Malli ei kuitenkaan kokonaan poistaisi yritysten rahoitustarvetta, joka kohdistuisi tilikauden päättymishetkeen. Lisäksi malli aiheuttaisi yrityksille jonkin verran hallinnollisia kustannuksia tilinpäätöksen yhteydessä, kun alv-laskelmat tulisi oikaista suoriteperusteisiksi.

5. Maksuperusteisen arvonlisäveron käyttöön ottamisen vaikutukset

5.1. Yritysvaikutukset

On vaikea arvioida, kuinka suuri osuus alle 500 000 euron liikevaihdon yrityksistä siirtyisi soveltamaan vapaaehtoista maksuperusteista arvonlisäverojärjestelmää. Sellaisten arvonlisäverovelvollisten yritysten lukumäärä, joiden liikevaihto alittaa 500 000 euroa, on runsaat 510 000 kappaletta. Tämä määrä edustaa noin 90 prosenttia kaikista Suomen arvonlisäverovelvollisista yrityksistä.

Tietyillä toimialoilla myynnit ovat merkittävältä osin verollisia yrityksiltä yrityksille tapahtuvaa myyntiä, ja suoritettavan arvonlisäveron määrä on tyypillisesti suurempi kuin ostoista tehtävien vähennysten määrä. Suomen Yrittäjiltä saadun arvion mukaan tällaisia toimialoja ovat esimerkiksi sähkö-, kaasu- ja lämpöhuolto, tukkukauppa, kuljetus ja varastointi, kiinteistöalan toiminta, informaatio ja viestintä, hallinto- ja tukipalvelutoiminta sekä muu palvelutoiminta. Tällaiset yritykset voisivat olla kiinnostuneita siirtymään maksuperusteiseen arvonlisäverotukseen. Sitä vastoin käteiskauppaa harjoittaville yrityksille maksuperusteisuuteen siirtyminen ei olisi yhtä houkuttelevaa, sillä tällaiset toimijat saavat lähtökohtaisesti maksun myynnistään toimitushetkellä.

Maksuperusteiseen menettelyyn siirtymisestä koituisi yrityksille taloudellista hyötyä, sillä yritykset saisivat verojen maksuun valtiolta lainaa sille ajalle, jolta veron suorittaminen lykkääntyy.

Maksuperusteisuuteen siirtymisestä seuraisi yrityksille kertaluontoisia hallinnollisia kustannuksia, jotka liittyisivät muun muassa yritysten henkilöstön koulutukseen sekä tietojärjestelmien sovittamiseen.

5.2. Verotuotto- ja korkomenetykset

5.2.1. Yleistä

Suoriteperusteisesta maksuperusteiseen arvonlisäverotukseen siirtymisen taloudellisia vaikutuksia valtiolle on selostettu tarkemmin tämän muistion liitteessä.

Maksuperusteiseen järjestelmään siirtymisestä seuraisi verotuottovaikutuksia siirtymävaiheesta johtuvista syistä ja menetetyistä korkotuloista johtuen. Siirtymävuoden veromenetys syntyy suoriteperusteisesti kirjatun arvonlisäveron osan tilityksen siirtymisestä seuraavan vuoden puolelle, mikä vähentää arvonlisäverokertymää toimeenpanovuodelta. Korkotulojen menetys on jatkuvaluonteinen, ja on seurausta myynnin maksuperusteisuuden synnyttämästä viiveestä arvonlisäverojen tilityksessä.

Verotuotto- ja korkomenetykset tulevat riippumaan siitä, millainen osuus alle 500 000 euron liikevaihdon yrityksistä todellisuudessa siirtyy maksuperusteiseen järjestelmään. Esitetyt laskelmat ja arviot perustuvat arvonlisäverotuksen kausiveroilmoituksiin.

5.2.2. Malli, jossa maksuperustetta sovelletaan vain verovelvollisen myynteihin

Epäsymmetrinen malli olisi lähtökohtaisesti kannattava kaikille positiivisen arvonlisäverotilityksen tekeville yrityksille, jotka eivät saa myynnistään maksua toimitushetkellä. Malli voisi lisäksi olla kannattava sellaisille palautukseen oikeuttavaa toimintaa harjoittaville yrityksille, joilla on myös verollista myyntiä. Tällaisia yrityksiä arvioidaan olevan noin 250 000 kappaletta.

Epäsymmetrisessä järjestelmässä, jossa vain myynnin arvonlisävero siirtyy, verotulojen siirtymä ja näin ollen toimeenpanovuoteen kohdistuva verotulojen menetys on korkeampi kuin symmetrisessä mallissa, jossa myös palautukset siirtyvät. Epäsymmetrisessä järjestelmässä palautukset jäävät kohdevuodelle ja veromenetys on näin suurempi.

Epäsymmetrisessä mallissa kertaluonteinen siirtymävaiheesta johtuva verotulojen menetys olisi oletetusta maksuajasta (21 päivää) riippuen noin 250 miljoonaa euroa. Kyseessä on oletusten mukainen laskennallinen arvio, joka edustaa verotulojen menetyksen ylärajaa.

Epäsymmetrisessä järjestelmässä myös korkotulojen menetys on jonkin verran suurempi kuin symmetrisessä mallissa. Sen suuruus riippuu merkittävästi korkotasosta (1–3 %). Karkeasti arvioiden menetyksen voidaan sanoa olevan 1–2,5 miljoonaa euroa.

5.2.3. Malli, jossa maksuperustetta sovelletaan sekä verovelvollisen myynteihin että ostoihin

Symmetriseen maksuperusteiseen menettelyyn siirtyviä yrityksiä arvioidaan olevan noin 190 000 kappaletta. Symmetrisessä järjestelmässä arvonlisäveromenetys olisi epäsymmetristä järjestelmää pienempi, oletetusta maksuajasta riippuen noin 105 miljoonaa euroa. Tämä johtuu siitä, että symmetrisessä järjestelmässä myös palautukset siirtyisivät. Arvio edustaa ylärajaa verotuoton menetyksestä; todellinen toteuma voi olla matalampi, riippuen järjestelmään liittyvien yritysten määrästä.

Symmetrisessä järjestelmässä korkotulojen menetys olisi arviolta 0,5–1 miljoonaa euroa.

5.2.4. Muut mallit

Muiden edellä kuvattujen mallien taloudellisia vaikutuksia ei ole tarkemmin selvitetty, koska malleja ei ole pidetty toteutuskelpoisina tai riittävinä.

5.3. Vaikutukset Verohallinnon kustannuksiin

Maksuperusteisen arvonlisäveron käyttöönotto vaatisi hallinnon resursseja ohjeistuksen laatimiseen, asiakasneuvontaan sekä koulutukseen. Verohallinnon tietojärjestelmiin ei olisi tarpeen tehdä muutoksia. Arvonlisäverotuksen valvontatoimenpiteiden arvioidaan lisääntyvän esimerkiksi ehdotetun 500 000 euron liikevaihtorajan ylitystapausten seuraamiseksi.

Maksuperusteisen arvonlisäveron käyttöön ottamisen ei arvioida aiheuttavan Verohallinnolle merkittäviä kustannuksia.

6. Johtopäätökset

Yritysten välillä sovittavien maksuaikojen pidentyminen ja tästä aiheutuvat ongelmat yritysten maksuvalmiudessa eivät johdu arvonlisäverotuksesta vaan muista syistä. Rahoituslaitosten luotonantopolitiikka on kiristynyt. Lisäksi asiaan vaikuttavat ulkomailla käytetyt pitkät maksuaikaehdot, jotka heijastuvat myös kotimaisten yritysten välisiin kauppoihin.

Arvonlisäveron muuttaminen maksuperusteiseksi ei poista esitettyjä ongelmia, koska pienten ja keskisuurten yritysten olisi myynnistä suoritettavan arvonlisäveron maksuperusteisuudesta huolimatta edelleen rahoitettava tekemänsä panoshankinnat kokonaisuudessaan. Maksuperusteisen arvonlisäverotuksen vaikutus olisi korkeintaan arvonlisäveron osuuden suuruisen.

Arvonlisäverodirektiivin säännökset antavat jäsenvaltioille mahdollisuuden ottaa käyttöön maksuperusteisuuteen perustuvia järjestelmiä, joilla pyritään helpottamaan pienten ja keskisuurten yritysten toimintaa. Vapaaehtoinen maksuperusteinen arvonlisäverojärjestelmä on käytössä useissa jäsenvaltioissa.

Maksuperusteisen arvonlisäveron käyttöön ottaminen aiheuttaisi valtiolle edellä kuvattuja verotuotto- ja korkomenetyksiä sekä yrityksille hallinnollisia kustannuksia. Liikevaihdon suuruuteen sidottu järjestelmä olisi epäneutraali eri yritysten välillä, koska se koskee vain pienyrityksiä. Järjestelmä olisi poikkeus arvonlisäverotuksessa yleisesti sovellettavaan suoriteperusteeseen.

Suoriteperusteisen arvonlisäveron maksulaiminlyöntien voidaan arvioida näkyvän verojäämissä. Verohallinnolta saatujen tietojen mukaan verojäämien määrässä tai asiakaslukumäärässä ei kuitenkaan vuosina 2008–2013 ole tapahtunut merkittävää muutosta, joten suoriteperusteinen arvonlisäverotus ei ole olennaisesti heikentänyt yritysten kykyä suoriutua verojen maksusta tällä aikavälillä.

Mikäli pienyritysten arvonlisäverotilitysmenettelyä halutaan helpottaa, se olisi perusteltua toteuttaa mallilla, joka on symmetrinen yrityksen myyntien ja ostojen suhteen. Saman verovelvollisen sisällä symmetrisesti sovellettava maksuperusteinen malli poistaisi kohdennetusti esitetyn ongelman, joka liittyy myyntien veron suorittamisen ajalliseen kohdistamiseen. Ostojen jättäminen maksuperusteeseen ulkopuolelle ei ole tarpeen tämän ongelman ratkaisemiseksi.

Symmetrisessä mallissa myyntien veron suorittaminen lykkäntyisi mutta samalla myös vähennykset ja palautukset siirtyisivät myöhemmäksi maksuperusteisuuden johdosta. Malliin liittyvät verotuotto- ja korkomenetykset olisivat pienemmät kuin epäsymmetrisessä mallissa. Symmetrinen malli olisi sopusoinnussa kirjanpitolain 3:9 §:n 1 momentin 2 kohdassa säädetyn, tilinpäätöstä ja toimintakertomusta laadittaessa edellytettävän johdonmukaisuuden periaatteen kanssa. Malli olisi myös selkeämpi ja hallinnollisten kustannusten kannalta edullisempi kuin epäsymmetrinen malli.

Maksuperusteinen arvonlisäveron tilitys voidaan arvonlisäverodirektiivin perusteella ottaa käyttöön, kun yrityksen vuotuinen liikevaihto alittaa 500 000 euroa. Kynnysarvo voi olla enintään 2 000 000 euroa, mutta tämä edellyttää jäsenvaltiolta arvonlisäverokomitean kuulemista. Mikäli maksuperusteinen arvonlisäverotus soveltuisi liikevaihdoltaan 2 miljoonan euron yrityksiin, järjestelmän piiriin tulisi mukaan jo varsin isoja yrityksiä. Tällöin myös valtiontaloudelliset vaikutukset olisivat selvästi merkittävämmät.

Mikäli maksuperusteinen arvonlisäverotus otettaisiin käyttöön symmetrisen mallin mukaisesti, se korvaisi nykyisen ammatinharjoittajiin sovelletun sääntelyn. Voidaan arvioida, että sellaisia ammatinharjoittajia, joiden liikevaihto ylittää 500 000 euroa, on erittäin vähän. Järjestelmän yksinkertaisuuden vuoksi mahdollinen maksuperusteinen arvonlisävero tulisi ottaa käyttöön siten, että ammatinharjoittajat siirtyvät mukaan samaan järjestelmään muiden pienyritysten kanssa.

Liitteet:

Säännösluonnos (laki arvonlisäverolain muuttamisesta)
Pienyritysten suoriteperusteisesta maksuperusteiseen arvonlisäverotukseen siirtymisen vaikutuksia koskeva laskelma